

Dvouleté děti potřebují pocit bezpečí

Tématem dvouletých dětí v MŠ se na letošní výroční schůzi organizace OMEP Česká republika zabývala psycholožka Lenka Šulová. Podle ní je nutné myslet zejména na potřeby takto malých dětí a na to, aby byl zajištěn jejich pocit jistoty a bezpečí.

Prof. PhDr. Lenka Šulová, CSc., působí na katedře psychologie FF UK v Praze a zabývá se mimo jiné psychologií raného vývoje dětí. „Za sebe považuji docházku dvouletých dětí do mateřských škol jako naprosto nevhodnou,“ uvedla své vystoupení na toto téma. „Pokud by už nějaké dítě mělo ze závažných důvodů nastoupit ve dvou letech do instituce, pak aby to nemělo na jeho vývoj negativní vliv, měla by to být instituce jeselského typu, kde je na jednu pečující osobu se zdravotnickým vzděláním zhruba pět dětí. V počtu pětadvaceti dětí, které dnes ve třídách míváte, by bylo hodně těžké starat se zároveň o děti dvouleté a pětileté,“ obrátila se profesorka Šulová na přítomné pedagožky mateřských škol.

Se školkou je spojena disciplína

Lenka Šulová se zmínila mimo jiné i o tom, že s docházkou do mateřské školy je pro děti spojena jistá forma disciplíny. „Té se při práci s dětmi neubráníte, je důležitá pro to, aby se děti nezranily, aby jedly nebo zachovávaly hygienu... Pokud princip disciplíny uplatňujete vůči dvouletému dítěti, vývojově jej brzdíte,“ vysvětlila.

Co se děje ve vývoji dvouletého dítěte? „Především potřebuje, aby se vyvíjela jeho autonomie, což se velmi těžko provádí v kolektivu. Dvouleté dítě potřebuje individuální péči, během níž se bude rozvíjet autonomie jemu šitá na míru. Je těžké říci, zda k rozvoji určité oblasti u něj začne docházet ve 26 nebo 30 měsících, ale rodiče jsou vybaveni určitým intuitivním rodičovstvím a dítě stále podně-

cuje, jsou o jeden krůček dále, než je dítě ve svém vývoji. Toho učitel není schopen, i kdyby se rozkrájel,“ poněkud emotivně zdůraznila profesorka Šulová. „Učitel totiž není vybaven intuitivním rodičovstvím, které by odpovídalo vývoji pětadvaceti dětí současně.“

Lokomotorický vývoj

S nástupem a docházkou do mateřské školy je spojen pohybový vývoj. „Některé děti již ve dvou letech bezvadně chodí, zatímco jiné mají v tomto věku s chůzí ještě problémy,“ upozornila psycholožka. „Poskakování nebo stoj na jedné noze může pro některé děti v tomto věku představovat ještě problém. Větším problémem se ukazuje jemná motorika.

Potřebujete, aby dítě drželo hrneček, aby se dobře a samostatně najedlo, aby si dokázalo natáhnout rukavičky a podobně. To dvouletým dětem může stále činit potíže.“

Větším problémem pak podle Lenky Šulové není to, že pedagog musí dětem v těchto věcech pomoci a často je za ně i udělat. „Děti nabydou pocitu, že jsou nešikovné, což není v pořádku. Měly by naopak být posilovány v pocitu, že ony jsou už ty šikovné. Když se dítě snaží zavázat si tkaničky, maminka mu řekne, že si to už skoro uvázalo, a zaváže mu je, prostě ho chválí za snahu, ale ve větší skupině je podpora tohoto typu téměř nemožná,“ upozornila profesorka Šulová. Nejde o to, že by pedagogové nechtěli malé děti podpořit v samostatnosti, ale většinou je tlačí čas, obláci i about se musí několik dětí najednou, a navíc každé z těch dětí je vývojově na jiné úrovni.

Dvouleté dítě potřebuje individuální péči, během níž se bude rozvíjet autonomie jemu šitá na míru. Je těžké říci, zda k rozvoji určité oblasti u něj začne docházet ve 26 nebo 30 měsících, ale rodiče jsou vybaveni určitým intuitivním rodičovstvím a dítě stále podněcuje, jsou o jeden krůček dále, než je dítě ve svém vývoji.

Řečový vývoj

Z hlediska časného nástupu do mateřské školy je podle psycholožky Lenky Šulové nejvíce ohrožen řečový vývoj malých dětí. „Řada výzkumů prokázala nevratné změny. Mezi 15 měsíci a třemi lety probíhá senzitivní období pro vývoj řeči. Během tohoto období u dítěte nastává pojmenovávací etapa. Dítě přechází z předpojmu na znakovou řeč. Pochozí, že všechno v jeho okolí má nějaké označení, a vyloženě miluje ptát se, ‚co to je‘. I když mu maminka za den řekne padesát nových slov, osvojí si z důvodu svého psychického a fyzického nastavení zhruba deset pojmů. Kdo z vás se kdy užil cizí jazyk, ví, že deset nových slov

denně představuje tvrdou práci," vysvětlovala psychologka.

„Děti během aktivit, které prožívají se svou matkou, postupují opravdu velmi rychle. A teď si představte, že během této senzitivní epizody jsou děti obklopeny jen svými vrstevníky. Nemají tedy dospělého, ‚permanentního tlumočnicka‘, který jim nepřetržitě říká: ‚Ano, tutu, auto, pipí, ptáček, vrrr, vrtulník...‘ Matka je dokonce schopna i ve chvíli, kdy sedí s kamarádkou, pije kávu a povídají si, dítěti, které za ní několikrát přijde a jednou jí na stůl položí kaštan a jindy třeba kamínek, nevědomky odpovědět: ‚Ano, máš kamínek, dej si ho do kapsičky...‘ Matka se tak pro dítě stává nepřetržitým chodícím slovníkem.“

Lenka Šulová zmínila i to, že mnozí rodiče, kteří chtějí své malé dítě zařadit do mateřské školy, říkají, že „přece všechny děti se naučí mluvit“. „V tom mají sice pravdu, opravdu se všechny děti nakonec naučí mluvit, samozřejmě pokud žijí ve společnosti a nejsou to vlčí děti, ale nedokážou se naučit mluvit v té hloubce porozumění mateřštině, jak by mohly. Je pro ně kupříkladu velmi těžké vytvořit verš. Neumějí vytvořit synonyma. A pokud už chodí do školy, nezapamatují si obsah krátké povídky, neuchopí ho.“ Profesorka Šulová dodala, že děti mohou být handicapovány i v matematice. „Když se jim přečte zadání úlohy, nejsou schopny jej rozložit do jednotlivých kroků.“

Poškození do budoucna

Lenka Šulová se po celou dobu svého vystoupení snažila zdůraznit, že pokud dítě mezi 15 měsíci a třemi lety nedostává individuální péči, bude ve školním prostředí, které je u nás nastaveno hodně na slovo a řeč, handicapováno. „Rodiče si často myslí, jak je jejich dítě nadané, dají ho co nejdříve do zařízení, kde mu zajistí všechny možné kroužky, ale vývojově mu tím seberou vítr z plachet,“ vysvětlovala.

Období okolo třetího roku života je také podle vývojové psychologie zásadní pro vývoj našeho já. „V tomto období se vyvíjí náš sebeobraz, formuje se identita dítěte, jeho sebepojetí, to, zda se vnímá jako ‚já šikovný‘, ‚já hezká holčička‘ nebo ‚já milovaná holčička‘, či zda se vnímá jako nešika, který pořád něco vylívá a je z dětí ten nejhorší,“ popsala profesorka Šulová.

Lenka Šulová ve svém vystoupení neopomenula ani socio-emocionální vývoj. „Margaret Mahlerová říká, že ve třech letech se rodí ‚psychologické já‘ dítěte. Dítě už o sobě neříká: ‚Pepi hapal‘, ale: ‚Já jsem spadl.‘ Má tedy už vědomí vlastní identity. Mahlerová popisuje, že v prvních třech letech života dítěte probíhají dva procesy. Jeden je proces separace, o němž se neustále mluví v souvislosti s nástupem dítěte

Lenička Tichá

Namalovala Lenka Tichá, MŠ Pastelka, Milevsko.

ve věku dvou let do zařízení. Říká se, že dítě je již schopno se od matky oddělit. Ano, když matka zabouchne dveře, dítě je odděleno, ale měli bychom mluvit i o druhém procesu, o individuaci. Individuace se dá popsat jako stávání se sebou samým. Tehdy začíná proces tvorby osobnosti člověka, který probíhá dlouho do budoucna. Podle mého názoru je třeba, aby začátek procesu individuace proběhl v individuální péči.“

Klady a rizika

Lenka Šulová se na závěr snažila férově popsat klady a rizika vstupu dvouletých dětí do

kolektivního zařízení. „Jako velký klad vidím, že pokud dítě ve dvou letech nastoupí do mateřské školy, ocitne se ve velmi podnětném prostředí. Pracují tam profesionálové, děti dostávají výborné jídlo a pobývají v prostředí se zajištěnou hygienou. Když děti z některých rodinných prostředí nastoupí do školky, mají pocit, že jsou v ráji. Pedagogové díky své profesionalitě velmi často odhalí případný problém, který rodiče nevidí. Riziky už se zdržovat nechci, ta důležitá jsem již zmínila,“ konstatovala Lenka Šulová. ■

Mgr. Marie Těthalová